

CONSIDERAȚII PRIVIND RESTAURAREA UNOR VASE CERAMICE, DESCOPERITE ÎNTR-UN COMPLEX DE SECOL XIII, DE LA ISACCEA (JUD. TULCEA)

Liliana MARCU*

*Restaurator ceramică, Laborator Restaurare-Conservare Patrimoniu Mobil și Imobil, ICEM Tulcea

Abstract: After the preventive archaeological researches carried out in Isaccea (Tulcea County) in 2014, 270 archaeological sites were identified and researched. Most of them belong to the Getic, Roman and Medio-Byzantine (13th century) periods, with some dating to the Two World Wars. A great number of ceramic fragments were discovered, belonging to an unidentified number of ceramic pots. This paper presents the conservation-restoration process of these pots.

Keywords: Isaccea, Noviodunum, Tulcea, ceramic pots, ceramic fragments, conservation, restoration.

În urma cercetărilor arheologice preventive, efectuate în anul 2014 la Isaccea (jud. Tulcea), ce au avut ca scop eliberarea terenului de sarcină arheologică, pentru realizarea investiției „Construire sediu sector Poliție de Frontieră Isaccea”, au fost identificate și cercetate 270 de complexe arheologice, aparținând epocilor getice, romane, medio-bizantine (sec. XIII), dar și din perioada celor două războaie mondiale. Locația noii construcții, se află pe suprafața cetății Noviodunum.

Despre cetatea Noviodunum putem spune că se află în vecinătatea de N-E a orașului Isaccea (jud. Tulcea), fiind situată pe malul Dunării, în punctul „Pontonul Vechi” sau „Eski Kale” (în limba turcă însemnând Cetatea Veche), în apropierea unuia dintre cele mai importante vaduri ale Dunării, din partea nordică a Dobrogei. Mențiuni despre importanța strategică și economică a cetății Noviodunum ne sunt relatate de autori antici, în surse cartografice (perioada romană, romano-bizantină, medie-bizantină), și în relatările unor călători medievali, la Dunărea de Jos.

În cadrul acestor săpături arheologice preventive, din situl Noviodunum, au fost cercetate mai multe complexe medievale, reprezentate de locuințe, gropi menajere, morminte de inhumație, vetre și cuptoare de olar.

Fig. 1. Poziționarea geografică a sitului arheologic Noviodunum.

Gropile menajere sunt reprezentate într-un număr mare (cca. 100 complexe), având formă cilindrică sau de clopot, în care a fost găsit material ceramic variat (vase-borcan, oale cu toartă, amfore, opaițe, ceramică smălțuită), dar și alte materiale (oase de animale, obiecte de metal, os, corn), predominant fiind totuși, materialul ceramic.

După decopertarea complexului X (Nov. 2014, TPF, S13, caroul 10-11, complex 10), a fost identificată o cantitate foarte mare de ceramică, foarte diversificată. Din punct de vedere al cantității, predomină ceramica uzuală, specifică secolului XIII (fragmente de diferite dimensiuni și grosimi). Cele mai reprezentative, din punct de vedere al formei, sunt vasele-borcan (peste 2500 fragmente), cu decorul specific secolului XIII, sau fără decor.

Decorul acestor vase este realizat prin incizare în pasta crudă, cu ajutorul unor instrumente cu dinți, sub formă de pieptene, sau a unui bețisor cu vârf ascuțit. Rezultatul obținut se prezintă sub forma unor striuri, ale căror aspect variază în funcție de numărul dinților, de desimea acestora, de finețea și de direcționarea inciziei. La cele 16 vase restaurate din acest complex X, întâlnim benzi cu striuri (linii) orizontale fine, simple, accentuate sau mai mai șterse, și doar la un singur vas, întâlnim un decor compus din fascicole orizontale, cu striuri ondulate (banda de val) orientate spre stânga, dar și simetrice.

Fig. 2. Groapă menajeră
Complex X, TPF, Novi Odunum.

Cantitatea mare de fragmente ceramice descoperită în această groapă menajeră (trei vase întregi, 20 în stare fragmentară, 10-15 parțiale, etc.), dar și în celelalte gropi, confirmă ipoteza potrivit căreia, ceramica este produsă pe plan local. O dovadă în acest sens, stau cele 5 cuptoare de olar descoperite.

Fiind o cantitate foarte mare de fragmente ceramice și spațiu insuficient în laborator, procesul de restaurare s-a desfășurat în două etape.

Prelucrarea materialului ceramic, provenit din complexul arheologic mai sus menționat, ce conține mii de fragmente, aparținând unui număr dificil de estimat de obiecte, face parte din activitatea laboratorului de restaurare ceramică și implică un volum mare de muncă, într-un timp îndelungat și nu întotdeauna cu rezultate spectaculoase.

Fig. 3 și 4. Aspecte din depozitul Bazei Arheologice Noviodunum.

Fig. 5 și 6. Operațiuni de conservare curativă aplicate materialului ceramic arheologic din depozitul Bazei Arheologice Noviodunum.

În prima etapă, ce s-a desfășurat la Baza Arheologică Noviodunum, după o atentă examinare a stării de conservare, au fost efectuate tratamente de curățare fizico-mecanică.

Starea de conservare a fost influențată, în mare parte, de mediul de zacere (depuneri de carbonați, pământ și resturi vegetale, fisuri și exfolieri), de vicii tehnologice (nerespectarea sau necunoașterea rețetelor de producere a unei paste ceramice de bună calitate, prin folosirea abuzivă a degresanților, arderilor oxidante incomplete, deformări ale vaselor în timpul prelucrării la roata rapidă și lentă a olarului), dar și de uzura acestora în timp, prin folosirea la prepararea și păstrarea hranei.

Fig. 7. Consemnarea formelor de degradare cauzate de factori tehnologici și din mediul de zacere:
a - ardere incompletă; b - fisuri și exfolieri;
c - uzură excesivă; d, e - folosirea în exces a degresanților.

Aceste tratamente au constat în îndepărtarea depunerilor solubile (pământ și resturi vegetale), prin spălare sub jet de apă curentă, cu ajutorul unor perii cu fir moale. Această operațiune a durat până la îndepărtarea totală a depunerilor solubile. Curățarea depunerilor de calcar se va realiza în laborator. Trebuie menționat că nu toate fragmentele ceramice prezentau depuneri de calcar.

În următoarea etapă, fragmentele ceramice au fost etalate, pentru uscare în mediul ambiant, pe hârtie de filtru, în imediata vecinătate a pachetului din care au făcut parte. Odată uscate, fragmentele ceramice ce aparțin acestui complex, au fost selectate, ambalate corespunzător și transportate la laboratorul de restaurare ceramică, pentru continuarea procesului de restaurare.

Fig. 8. Aspecte din timpul restaurării.

Fig. 9. Aspecte din timpul restaurării.

A doua etapă s-a desfășurat în Laboratorul de Restaurare Ceramică. După uscare, materialul ceramic a fost adus în laborator, respectând normele de conservare și restaurare în vigoare, pentru continuarea procesului propriu-zis de restaurare.

În cazul de față, identificarea fragmentelor ceramice, provenite din complexul medieval X, este îngreunată din cauza cantității mari de fragmente, de diferite dimensiuni, grosimi (peste 2500), provenită, după cum se observă, de la ceramica uzuală medievală (culoarea, profilul și grosimea ciobului), acestea fiind asemănătoare. Totodată, au fost situații când, două fragmente de culori diferite, au făcut parte din același vas. Acest aspect face dificilă identificarea cioburilor aparținând aceluiași vas, și atunci, ne bazăm pe alte criterii secundare de clasificare și anume: urme de folosire, decor (realizat prin incizare cu motive liniare simple sau în benzi cu vâlurele pe umerii vasului, sau pe tot vasul), striuri rămase în urma prelucrării la roată.

Pentru fragmentele ceramice ce prezentau depuneri de calcar, a fost efectuat un tratament chimic, cu acid citric în concentrație de 20%, după ce, în prealabil, au fost imersate într-o baie cu apă caldă (ceea ce a permis ca soluția de acid citric să lucreze doar la suprafață, într-un timp mai scurt). După aplicarea tratamentului chimic, s-a trecut la neutralizare.

Procesul de neutralizare s-a desfășurat prin imersarea fragmentelor ceramice în băi repetate, cu apă curentă (5-6 băi a câte 3-4 ore) și apă distilată, pentru ultimele băi de clătire. Verificarea neutralității a fost realizată cu hârtie pH. Uscarea acestor fragmente s-a realizat la temperatura ambientală, pe hârtie de filtru.

După identificarea fragmentelor ceramice ce au corespuns criteriilor mai sus menționate, și după realizarea, în parte, a documentației fotografice, s-a trecut la asamblare.

Asamblarea fragmentelor ceramice se efectuează cu poliacetat de vinil de tip Aracet- ESO fără plastifiant, deoarece se încadrează în principiul materialelor reversibile. Procesul de asamblare începe de la bază, către buză, și se realizează greoi, deoarece pasta ceramică este ori foarte nisipoasă ori prea erodată și nu face o bună aderență. Astfel, se va insista pe îmbinarea perfectă a muchiiilor de lipire. Dar, prin perseverență, se pot reconstitui vasele ceramice, în funcție de proporțiile acestora.

Completările lacunare ale vaselor s-au realizat cu ipsos de modelaj, pe amprente din plastilină (fiecare amprentă fiind luată din interiorul părții originale, pentru lacunele ce urmau a fi completate din exterior), turnarea plombelor realizându-se de la bază spre partea superioară.

În ceea ce privește finisarea, aceasta s-a realizat cu bisturiul și hârtie abrazivă de diferite granulații, până am obținut suprafața dorită.

Rezultatele obținute în urma prelucrării acestui complex, vor permite valorificarea lor expozițională și vor justifica, pe deplin, munca de restaurare. Cumulul de vase restaurate, din acest complex sunt păstrate în depozitul Muzeului de Istorie și Arheologie și pot face obiectul unei expoziții viitoare, cu tematici diverse legate de cetatea Noviodunum, din secolul XIII, de la tehnologia olăritului și până la viața socio-economică.

Fig. 10 (1-16). Vase borcan restaurate din complexul X, TPF, S 13, caroul 10-11 (Înainte și după restaurare).

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

Fig. 11 (1-8). Fragmente de vase
borcan din complexul X, TPF, S
13, caroul 10-11.